

O'ZBEKISTON LOGISTIKA VA TRANSPORT IMKONIYATLARI**Mamatqulova Dildora Nuritdinovna**

Farg'ona sanoat va xizmat ko'rsatish texnikumi maxsus fan o'qituvchisi

Murodov Sanjarbek Xusanboy o'g'li**Sodiqjonov Xasanjon Azamatjon o'g'li****Alijonov Mirzoxid Muxammadjon o'g'li**

Farg'ona sanoat va xizmat ko'rsatish texnikumi talabalari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6794762>

Annotatsiya. Ushbu maqolada logistika tushunchasi tarixi va rivojlanishi, logistika funksiyalarining xususiyatlari, logistikaning asosiy maqsadi, logistikaning global maqsadi hamda logistikaning moddiy oqimlari haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: logistika, kosmos, sanoat korxonalari, agrosanoat majmui, transport, NATO, tizim, blok, tugun.

ЛОГИСТИКА И ТРАНСПОРТНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. В данной статье представлена информация об истории и развитии концепции логистики, характеристиках функций логистики, основной цели логистики, глобальной цели логистики и материальных потоках логистики.

Ключевые слова: логистика, космос, промышленные предприятия, агропромышленный комплекс, транспорт, НАТО, система, блок, узел.

LOGISTICS AND TRANSPORT OPTIONS IN UZBEKISTAN

Abstract. This article provides information on the history and development of the concept of logistics, the characteristics of logistics functions, the main purpose of logistics, the global purpose of logistics, and the material flows of logistics.

Keywords: logistics, space, industrial enterprises, agro-industrial complex, transport, NATO, system, block, node.

KIRISH

Logistika tushunchasi tarixi va rivojlanishi.

Logistika - kosmosda va asosiy manbalardan yakuniy iste'molchiga bo'lgan vaqt ichida moddiy va axborot oqimlarining harakatini rejalashtirish, boshqarish, nazorat qilish va tartibga solish fani.

Logistika, chuqur tarixiy ildizlarga ega bo'lsa-da, nisbatan yosh fan. Ikkinchi jahon urushida, ayniqsa, mudofaa sanoati, modeldagi va ta'minot bazalari bilan transport va qurol-yarog', yoqilg'i-moylash materiallari va oziq-ovqat bilan ta'minlash uchun strategik vazifalarni hal qilishda va aniq ta'sir o'tkazish uchun foydalanilganda ayniqsa jadal rivojlanishga erishildi. Asta-sekin logistika tushunchalari va usullari harbiy qismdan fuqarolik sohasiga, avvalo, aylanma sohasida moddiy oqimlar harakatini oqilona boshqarish bo'yicha, keyin esa ishlab chiqarishda yangi ilmiy yo'nalish sifatida o'tkazila boshladi. [1,3,4,5,6,7]

Sanoat korxonalari, agrosanoat majmui, transport, NATO apparatlarida logistika bo'linmalari tashkil etilgan bo'lib, ular yirik xalqaro tanlovlar uchun tashkiliy qo'mitalarga va boshqalarga kiritilgan.

XX-asrning oxiriga kelib, logistika fanlari ta'minot yoki ta'minot ta'minotini, ishlab chiqarish jarayonlarini logistika qilish, sotish yoki tarqatish logistikasi, transport logistikasi, axborot yoki kompyuter logistikasi va boshqalarni o'z ichiga olgan intizom sifatida qaraydi.

Inson faoliyatining yuqorida ko'rsatilgan sohalaridan har biri tegishli adabiyotda etarlicha o'rganilib, ta'riflanadi; Logistik yondashuvning yangiligi, maqbul yakuniy materiallar va axborot oqimi boshqaruvi orqali minimal vaqt va resurslar bilan istalgan natijaga erishish uchun yuqorida aytib o'tilganlarni, shuningdek faoliyat sohalarini integratsiyalashdir.[2,8,9,10,11,12,13]

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Logistika sharoitida "kontseptsiya" atamasi muayyan sinf ob'ektlari umumiy va o'ziga xos xususiyatlarga ko'ra aniqlangan va ajratilgan degan fikrni bildiradi.

Logistikani ta'sir qiladigan muammolarni ko'rib chiqsak, ular turli xil oqimlarni boshqarish masalalariga duch keladi. [1,3,4,5]

Logistika obyekti logistika tushunchasining turli-tumanligini tushuntirib beradigan turli nuqtai nazarlardan (sotuvchining, moliyachi, menedjer, olim va boshqalar nuqtai nazaridan) qarash mumkin.

Ba'zi ta'riflar logistikani quyidagicha izohlaydi: logistika - ishlab chiqarish va aylanish sohalarida moddiy oqimlarni boshqarishdan iborat bo'lgan iqtisodiy faoliyat yo'nalishi.

Boshqa ta'riflar logistikani moddiy oqimlarning samaradorligini oshirish uchun yangi imkoniyatlar izlash bilan bevosita bog'liq bo'lgan fanlararo tadqiqot sohasi sifatida ko'rishadi.

Ba'zi ta'riflar logistika muammolarini hal qilishda ijodkorlikning yuksak ahamiyatini ta'kidlaydi: logistika - bu ehtiyojlarni aniqlashning ilm-fan va ilmidir, shuningdek bu ehtiyojlarni ta'minlaydigan barcha hayotiy tsikldagi tarqatish va mehnat sharoitlarida saqlash.[1-15]

Logistika funktsiyalarining xususiyatlari.

Logistika funktsiyasi logistika tizimining maqsadlarini amalga oshirishga yo'naltirilgan logistika operatsiyalarining birlashtirilgan guruhi hisoblanadi.

Logistikaning zamonaviy vazifalari bilan ikki funktsiya funktsiyasi mavjud: operatsion va muvofiqlashtirish.

Ta'minot, ishlab chiqarish va tarqatish sohasidagi moddiy boyliklarning harakatini to'g'ridan-to'g'ri nazorat qilish bilan bog'liq funktsiyalarning operatsion xarakteri.

Yetkazib berish sohasidagi funktsiyalar mahsulot etkazib beruvchilardan yoki ularni sotib olish nuqtasidan ishlab chiqarish korxonalariga, omborlarga yoki savdo omborlarga o'tkazishni boshqarishni o'z ichiga oladi.

Ishlab chiqarish bosqichida logistika funktsiyasi inventarizatsiyani boshqarish, ya'ni ishlab chiqarish jarayonining barcha bosqichlarida yarim tayyor mahsulotlar va tarkibiy qismlarning harakatini nazorat qilish, shuningdek tovarlarni toptancilar va chakana savdo joylariga ko'chirishni o'z ichiga oladi. [3-16]

Mahsulotni taqsimlashni boshqarish funktsiyasi ishlab chiqaruvchi korxonadan iste'molchilarga yakuniy mahsulot oqimini tezkor tarzda tashkil etishni o'z ichiga oladi.

TADQIQOT NATIJALARI

Logistik muvofiqlashtirish vazifalari quyidagilardan iborat: turli bosqichlar va ishlab chiqarish qismlarining moddiy resurslariga bo'lgan ehtiyojni aniqlash, tahlil qilish; kompaniyaning faoliyat yuritadigan bozorlarini tahlil qilish va ushbu bozorlarning boshqa manbalarining xatti-harakatlarini kiritish; Buyurtma va mijozlar ehtiyojlariga tegishli ma'lumotlarni qayta ishlash. Ro'yxatga olingan logistika vazifalari tovarlar uchun talab va taklifni muvofiqlashtirishdir. Bu ma'noda marketing va logistika bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, "marketing marketingi talabni keltirib chiqaradi va logistika uni amalga oshiradi" - tashkil

etilgan formul - jiddiy nuqtai nazarga ega. Bir darajaga qadar formulalar logistika va ishlab chiqarish munosabatlarining muvofiqlashtirilishi uchun qo'llaniladi. [18,19,20,21,22,23]

Logistika funksiyalarini muvofiqlashtirish funksiyalari doirasida, yana bir yo'nalish - ishlab chiqarishni rejalashtirish va rejalashtirish, stokirovkalarni qisqartirish istagi, firmalarning ishlab chiqarish va marketing faoliyatini samaradorligini kamaytirmasdan paydo bo'ldi. Uning mohiyati shundaki, real buyurtmalar qabul qilinganidan keyin tuzilgan talablar prognozi, transport jadvallari va tayyor mahsulot zaxiralarini boshqarishning umumiy tartibi ishlab chiqilib, natijada ishlab chiqarishni rejalashtirish, uni xomashyo va komponentlar bilan ta'minlash dasturlarini ishlab chiqish aniqlanadi.

MUHOKAMA

Logistikaning asosiy maqsadi.

Logistikaning global maqsadi - aylanishni kamaytirish, inventarizatsiyani kamaytirishdir.

Ishlab chiqarish bosqichida - jarayonlar sinxronizatsiyasi hisobiga; moddiy resurslarga bo'lgan ehtiyojni aniqlash orqali; nima talab qilinadi..? qachon qanchalik..? o'z-o'zini boshqarish vositasi (ma'lum bir mahsulotga bo'lgan talabga muvofiq ishlab chiqarilgan).

Turli ishlab chiqarish davrlarini va mahsulot ishlab chiqarish nisbati.

$T_n = 1\%$

$T_{tp} = 99\%$ SET TP - ishlab chiqarish aylanishi (do'konlarda yurish qismlari uchun vaqt).

$T_{obr} = 5\%$ Ttp - pr-v (Ar & ge, TTP)

$T_{prost} = 95\%$ Tobr - ishlov berish

Tprost - transport, saqlash, uzilish

$T_o = 15\%$ Bu asosiy ish vaqti

TVSP - yordamchi vaqt

TVSP = 70-85%

$t = t_{pcs} + t_n / n$ - vaqtni qisqartirish formula

Logistikaning asosiy vazifasi - materiallar, energiya, axborot, kadrlar va ishlab chiqarishdan foydalanish. Istalgan iste'molchini ma'lum bir vaqtda ma'lum bir narxda va belgilangan narxda mahsulot bilan ta'minlang. [1,2,3,4,5,6]

Logistika ta'minot - maksimal materiallarni xarid qilish.

Logistik ishlab chiqarish - qo'shimcha saqlash joyini toping.

Mahsulotlar imkon qadar tez sotilishi kerak: DTD yoki DTD (to'g'ridan-to'g'ri yoki vositachi orqali).

Mahsulot taqsimotining mohiyati jismoniy va iqtisodiy jarayonlarning kombinatsiyasi hisoblanadi. Jismoniy harakat uning geografik nuqtasidan ikkinchisiga qarab hududiy taraqqiyotdan iborat. Iqtisodiy sohada harakat bir moldan boshqasiga molni o'tkazishdan iborat. mol-mulk egasining huquqlarini o'zgartirishda.[2,7,8,9,10,11,12,13]

Logistika - tovarlarni iste'molchiga yetkazib berish uchun minimal vaqt va minimal xarajatlarni ta'minlovchi mahsulot taqsimotining bunday kanalini topish. Ishlab chiqarishni takomillashtirish va takror ishlab chiqarishni ta'minlaydi.

Tovar-xom ashyo - sotilmaydigan tayyor mahsulotlar.

Tovarlarning maqsadi:

- mijozlar ehtiyojini qondirish;

- mulkdorga foyda keltirishi;

Aylanma aylanish jarayoni imkon qadar qisqa bo'lishi kerak. Shartlar:

1. sotuvchi bozoridan iste'mol bozoriga o'tish;
 2. Katta miqdordagi ishlab chiqarish kichik ishlab chiqarish bilan almashtiriladi.
- Moddiy oqim ta'rifi.
- Logistika moddiy oqimlari.
- Mat resurslar:
- xomashyo;
 - asosiy materiallar (mahsulotga kiritilgan va uning asosini tashkil etuvchi materiallar);
 - yordamchi materiallar (kompozitsiyali kichik hajmdagi materiallar)
- yarim tayyor mahsulot;
- komponentlar (tomondan yoki korxonadan sotib olinishi mumkin);
 - ishlar davom etmoqda (ushbu ob'ektda mehnat muhiti, tugallanmagan ishlov berish);
 - qisman (tayyor mahsulotni yig'ishda ishlatiladigan mexanizmning tugallangan qismi);
 - tugun (2 yoki undan ortiq qismlarni yig'ish birligi);
 - blok (kattalashtirilgan yig'ish birliklari);
- tayyor mahsulotlar (GOSTning barcha talablariga javob beradigan);
- tizim (qurilmalar to'plami) [1,14,15,16,17,18,19].

XULOSA

«O'zekspomarkaz»da «Transport va logistika – TransUzbekistan – 2015» XI xalqaro ko'rgazmasi ish boshlagan.

Ko'rgazma O'zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy aloqalar, investitsiyalar va savdo vazirligi, Savdo-sanoat palatasi, «O'ztransgaz» aksiyadorlik kompaniyasi, O'zbekiston xalqaro avtomobilda yuk tashuvchilar uyushmasi, O'zbekiston xalqaro ekspeditorlar uyushmasi va «ITE Uzbekistan» xalqaro ko'rgazma kompaniyasi hamkorligida tashkil etildi.

Ko'rgazmada O'zbekiston, AQSh, Germaniya, Fransiya, Polsha, Koreya Respublikasi, Xitoy, Birlashgan Arab Amirliklari, Turkiya, Eron, Latviya, Litva, Rossiya, Belarus va boshqa davlatlardan ellikdan ziyod kompaniya ishtirok etib kelmoqda.

O'zbekistonda "Transport va logistika – TransUzbekistan – 2015" XII xalqaro ko'rgazmasi ish boshlagan.

Mazkur xalqaro ko'rgazma O'zbekistonga chet el investitsiyasi kirib kelishini rag'batlantirish, mahalliy va xorijiy kompaniyalar o'rtasida hamkorlik munosabatlarini yanada takomillashtirish imkonini bermoqda. Unda O'zbekiston, AQSh, Germaniya, Fransiya, Polsha, Koreya Respublikasi, Xitoy, Birlashgan Arab Amirliklari, Turkiya, Eron, Latviya, Litva, Rossiya, Belarus va boshqa davlatlardan ellikdan ziyod kompaniya ishtirok etib kelmoqda.

O'zbekistonda suyultirilgan gazdan foydalanuvchi transport vositalari soni tobora ortmoqda. Xususan, atmosferaga harakat manbalaridan chiqayotgan zararli moddalarni qisqartirishga qaratilgan chora-tadbirlar samarasida 2008—2017-yillarda 235 mingdan ziyod transport vositasi gaz yonilg'isiga o'tkazilgan.

Tabiiy gazdan motor yonilg'isi sifatida foydalanish sur'atining o'sib borishi bu boradagi innovatsion ishlanmalarga bo'lgan talabni oshirmoqda. Ko'rgazmaning alohida bo'limi sifatida birinchi marta tashkil etilgan "Transportda gaz – NGV" bu yo'nalishdagi yangiliklarni namoyish qilishga qaratilgan tadbir bo'lib, unda 11 kompaniya o'z mahsulot va xizmatlari bilan ishtirok etmoqda. [20-23]

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Gadjinskiy A.M. Logistika asoslari: O'quv qo'llanma. - M.: Marketing, 1996.

2. Goncharov P. va boshqalar. Logistika asoslari: O'quv qo'llanma. - Orenburg, 1995.-84s.
3. Khakimova K. R. et al. SOME TECHNOLOGICAL ISSUES OF USING GIS IN MAPPING OF IRRIGATED LANDS //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 4. – С. 226-233.
4. Shavkat o'g'li Y. S., Zuxriddinova M. S., Qizi O. D. S. ARC Create an Agricultural Card in GIS and Panorama Applications //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES. – 2022. – Т. 3. – №. 6. – С. 429-434.
5. Юнусалиев Э. М. и др. Составные компоненты деформирования и разрушения синтетических тканых лент для грузозахватных приспособлений в строительстве //Энерго-ресурсосберегающие технологии и оборудование в дорожной и строительной отраслях. – 2020. – С. 431-438.
6. Berdaliyeva Y. X. et al. Gis Dasturlari Yordamida Geografik Asos Qatlamlarini Joylashtirish Va Ularni Boshqarish //International Conferences On Learning And Teaching. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 312-314.
7. Arabboevna A. M., Shavkat o'g'li Y. S. The Use of Geoinformation Systems in the Study of the Land Fund of Household and Dekhkan Farms //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – Т. 8. – С. 163-164.
8. Allahanov Z., Isakov S. Old architecture or modern architecture in Uzbekistan //Збірник наукових праць ЛОГОΣ. – 2020. – С. 64-67.
9. Ogli Y. S. S., O'G'Li A. P. A. KOSMIK MA'LUMOTLAR YORDAMIDA YER TUZISH LOYIHA ISHLARINI OLIB BORISH //Ta'lim fidoyilari. – 2022. – Т. 25. – №. 5. – С. 23-25.
10. Mukhriddinkhonovich A. Z. Actual Issues of Design of Small Towns in Uzbekistan //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES. – 2022. – Т. 3. – №. 6. – С. 576-580.
11. Ахмедов Б. М., ўғли Ёкубов Ш. Ш. КАДАСТР СЇМКАСИНИ БАЖАРИШ УЧУН ТОПОГРАФИК АСОСЛАР //INTERNATIONAL CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING. – 2022. – Т. 1. – №. 8. – С. 287-291.
12. Abduraxmonov A. A. et al. DAVLAT YER KADASTRIDA GIS TEXNALOGIYALARIDAN FOYDALANISH //INTERNATIONAL CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING. – 2022. – Т. 1. – №. 8. – С. 228-233.
13. Xakimova K. R., Abdukadirova M. A., Abduxalilov B. K. Development of innovative methods in cartographical description of ecological status //Actual Science,(11). – 2019. – С. 34-38.
14. Xakimova K. R., Abdukadirova M. A., Abduxalilov B. K. RAZRABOTKA TEMATICHESKIX SLOEV NA OSNOVE SOVREMENNYX GIS-PROGRAMM KART EKOLOGICHESKOGO ATLASA //Actual Science,(11). – 2019. – С. 39-43.
15. Arabboyevna A. M. Biological Activity of Typical Irrigated Gray Soils //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES. – 2022. – Т. 3. – №. 6. – С. 285-289.
16. Абдукадилова М. А., ўғли Ёкубов Ш. Ш. ЭЛЕКТРОН РАҚАМЛИ ХАРИТАЛАРДАГИ КОНТУРЛАР ЧЕГАРАСИ УЛАРНИ МАЙДОН (ПОЛИГОН) КЎРИНИШДА ЧИЗИШНИНГ ARCGIS ДАСТУРИЙ ТАЪМИНОТИ ОРҚАЛИ АВТОМАТЛАШГАН УСУЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ //INTERNATIONAL

- CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING. – 2022. – Т. 1. – №. 8. – С. 133-136.
17. Shavkat o'g'li Y. S. et al. QISHLOQ XO 'JALIK KARTALARINI YARATISHDAGI GEODEZIK ISHLAR //THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 460-466.
18. Shavkat o'g'li Y. S., Zuxriddinova M. S., Shuxratbek qiziOlimova D. RAQAMLI TASVIRLARNI QAYTA ISHLASH VA QAYTA ISHLASHNI TOIFALASHTIRISH //INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2022. – Т. 2. – №. 18. – С. 425-429.
19. Shohruh A. The biology of sugar beet, the scientific bases of disease and pests, also rearing ecological health nutrition //Биология ва экология электрон журнали. – 2020. – Т. 2. – №. 1.
20. Kasimov M., Habibullaev E., Kosimov L. Determination of the chimney roll //An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – Т. 10. – №. 6. – С. 1313-1318.
21. Мирзаева М. А., Акрамов Ш. Ш. У. Биология сортов сахарной свеклы, вредителей, болезней и способы борьбы с ними //Universum: технические науки. – 2020. – №. 11-3 (80). – С. 81-83.
22. Axmedov B. M. et al. Knauf Insulation is Effective Isolation //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES. – 2022. – Т. 3. – №. 6. – С. 298-302.
23. Назирова Р. М. и др. Интенсивная технология получения РК-удобрении //Современные научные исследования и разработки. – 2018. – №. 3. – С. 415-418.